

A content analysis of educational and methodological materials was carried out; in particular, manuals for the first grade from the integrated courses “I Explore the World” and “Ukrainian Language and Reading”. It is concluded that the educational texts, works of art (mini-stories, poems) and illustrations contained in the textbooks for the first grade do not sufficiently serve the formation of civic competence.

In this regard, the authors created a method of personality development of a first-grader as a citizen and patriot in the process of studying integrated courses “I Explore the World”, “Ukrainian Language and Reading”; enriched the content of these subjects with texts about Ukraine, its history, culture, language, native region, literature, oral folk art, the heroic struggle for independence of Ukrainians in the XX–XXI centuries, selected thematic works of art (for example, poetry by Yuriy Shkrumeliak “Who are you, little boy?”, “I am a Ukrainian child”), which raise a first-grader as a Ukrainian patriot and citizen. The authors’ method of studying the course «I Explore the World and Ukraine in it» is offered. Examples of tasks that should be offered to first-graders at the classes of integrated courses “I Explore the World” and “Ukrainian Language and Reading” are given.

The importance of forming a first grade student as a national-linguistic personality, organization of dialogic speech, orientation of schoolchildren to the speech etiquette of Ukrainians, education of language tolerance, etc., is emphasized; this problem is especially relevant due to the large number of temporarily internally displaced children in Ukraine. New methods and forms of civic education of 1st grade students in the process of studying these courses are proposed.

Key words: civic competence, elementary school students, integrated course «I Explore the World», authors’ methodology, integrated course “Ukrainian Language and Reading”.

Дата надходження статті: 22.12.2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Цюняк О. П.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi51.349>

Рускуліс Л. В.*,

orcid.org/0000-0003-2293-5715

ОРФОГРАФІЧНА СУБКОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПРАВОПИСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

У статті наголошено на важливості формування висококультурної мовної особистості сучасного учня, який на високому рівні оволодів шкільним курсом української мови й має сформовану мовну та мовленнєву компетентності; з’ясовано магістральну роль правописної компетентності, яку визначено, як рівень володіння правописними нормами та реалізація їх у практичній площині; підкреслено, що її формування здійснюється відповідно до концентричного принципу, що передбачає: оволодіння орфографічними нормами й правилами, застосування їх у писемному спілкуванні, здатність інтонаційно оформлювати усне мовлення на основі досконалого знання правил використання пунктуаційних знаків; визначено, що складниками правописної компетентності є орфографічна та пунктуаційна субкомпетентності; проаналізовано орфограму як базове поняття орфографічної субкомпетентності; розглянуто принципи орфографії: фонематичний, морфологічний і традиційний (історичний); схарактеризовано основні орфографічні поняття (а) поняття, що засвоюють учні; б) поняття, на які спирається вчитель) та терміни (орфограма, орфографічна грамотність, орфографічна пильність, орфографічне правило, орфографічна навичка); зазначено, що магістральними методичними принципами навчання орфографії є: опора на звуко-буквений склад слова; опора на морфемний склад слова; зв’язок занять орфографії з розвитком мовлення; опора на граматику; звернуто увагу на основні види орфографічних вправ (на артикулювання звуків; для сприймання тексту на слух / зорово; списування ускладнене чи

*© Рускуліс Л. В.

неускладнене; диктанти; вправи з розвитку мовлення (перекази; твори); запис вивченого напам'ять тексту; робота з орфографічним словником; орфографічний розбір) та різновиди диктантів, за допомогою яких формується орфографічна субкомпетентність учнів на уроках української мови.

Ключові слова: правописна компетентність, орфографічна субкомпетентність, орфограма, принципи орфографії, орфографічні поняття та терміни; орфографічна вправа.

Постановка проблеми. Одне з пріоритетних завдань сучасної шкільної освіти – формування мовної та мовленнєвої компетентності учнів. Мовна компетентність охоплює фонетичну, лексичну й фразеологічну, граматичну (теоретико-методичні основи яких ми досліджували в попередніх студіюваннях) та правописну компетентності.

Правописна компетентність – рівень володіння правописними нормами, реалізація їх у практичній площині [8, с. 75]. Її формування здійснюється відповідно до концентричного принципу, що передбачає: оволодіння орфографічними нормами й правилами, застосування їх у писемному спілкуванні, здатність інтонаційно оформлювати усне мовлення на основі досконалого знання правил використання пунктуаційних знаків. Складниками пунктуаційної компетентності є орфографічна та пунктуаційна субкомпетентності.

Аналіз досліджень. Проблеми навчання орфографії завжди були в полі зору лінгводидактів (В. Горбачук, О. Горошкіна, Т. Груба, Т. Донченко, О. Караман, М. Пентиліук, Л. Попова, І. Хом'як, Н. Шкуратяна, С. Яворська та ін.). Учені репрезентували теоретичні засади орфографії як розділу науки про мову; схарактеризували методичні основи навчання орфографії, акцентувавши засвоєння її в тісному зв'язку з фонетикою, морфемікою, словотвором та морфологією.

Мета статті – проаналізувати сутність поняття «орфографічна субкомпетентність» у системі правописної компетентності; з'ясувати лінгводидактичні засади формування орфографічної субкомпетентності.

Виклад основного матеріалу. Орфографічна субкомпетентність – це написання слів відповідно до орфографічних законів сучасної української літературної мови й уміння правильно писати слова відповідно до орфографічних правил.

Базовим поняттям орфографічної субкомпетентності є «орфограма», під якою розуміють «написання слова, що вибирається із кількох можливих і ґрунтується на сформульованому і закріпленому в системі орфографії правилі» [12, с. 84]; «система загальноприйнятих правил, що визначають способи передачі мови в писемній формі» [14, с. 43]; «правильне (таке, що відповідає правилам або традиціям) написання, яке потрібно вибрати із ряду можливих» [13, с. 105]; «сумнівне написання, що вимагає застосування певного орфографічного правила (протилежне «неорфограма»)» [5, с. 217]. Орфографія репрезентує правила, що визначають способи фіксації звуків і звукосполук, уживання знака м'якшення, апострофа, правопис слів іншомовного походження, написання слів разом і з дефісом та ін.

У процесі формування орфографічної субкомпетентності важливим є з'ясування принципів орфографії, що мотивовані історичними етапами становлення й розвитку мови, а в їх базисом є фонетична й граматична будова мови. Науковці фонематичний, морфологічний і традиційний (історичний) принципи [11; 13].

Фонематичний принцип сучасної правописної системи є онтологічно першим і «полягає в тому, що слова пишуться так, як вони вимовляються, тобто кожна фонема передається однією літерою або сполученням двох літер, як це встановлено правилами української графіки» [11, с. 129]. За цим принципом пишемо: 1) о, е після літер на позначення шиплячих приголосних: вечори – вечеря; 2) буква а на місці етимологічного [о] перед складом з наголошеним [а]: качан, хазяїн; 3) спрощення в групах приголосних -здн-, -ждн-, -стн-, -рдц-, -лнц- та ін.: улесливий, чесний, пізній; 4) зміна приголосних [г], [к], [х] в іменниках і прикметниках перед суфіксами -ств(о), -ськ(ий): товариш – товариський; 5) написання літери у на місці давніх о, е у словах яблуня, мачуха;

6) префікс с- перед к, п, т, ф, х: схвалити, сказати; 7) позначення на письмі (в більшості випадків) твердої й м'якої вимови приголосних: вітер, юнь; 8) подвоєння літер у власне українських і деяких запозичених словах для передачі подовженої вимови приголосних: життя, бадиля. Відповідно до фонетичного принципу сформульовано правила переносу слів з урахуванням морфемної будови слова, правила складоподілу; оформлення графічних скорочень лексем; написання слів іншомовного походження тощо.

Морфологічний принцип з'ясовує написання однаковим способом значущих частин слова (морфем) незалежно від їх звучання, забезпечує графічну однотипність морфем. Принцип визначає правила написань українських афіксів, флексій, чергувань: 1) розрізнення префіксів пре- і при-: пречудовий / приблизитися; 2) передавання ненаголошених [e], [и], [o] в коренях слів: весна – весни, село – села, голуб – голубка; 3) збереження буквеного позначення фонемі в позиції дзвінкого перед глухим і навпаки: як же [йагже], молотьба [молод'ба]; збереження фонем кореневої морфемі й закінчення в дієслівних формах на -шся, -ться: миєшся [мийес':а], здається [здайец':а]; префікс з- перед глухими (крім [к], [п], [т], [ф], [х]): зв'язати, змести, зшити; префікси роз-, без- перед шиплячими: розжитися, розчепити, безчесний. Морфологічним принципом визначено перенесення слова, якщо його поділ на склади не збігається з морфемним членуванням. Окреслення правил морфологічного принципу переконує учня, що основою таких написань є досконале оволодіння теоретичними основами морфемної будови слова й правил словотворення.

Історичний (традиційний) принцип узагальнює написання слів, що втратили мотивованість, отже, слова слід відтворювати так, як їх писали колись, хоч таке передавання на письмі не відповідає ні їх звучанню, ні морфемній структурі, а це вимагає строгого запам'ятовування слухового чи зорового образу слова через слуховий. За ним пишемо: літери я, ю, є, ї, що позначають дві фонемі: юрта, м'яч, мрія; низку слів із ненаголошеними голосними [e], [и], [o], що не перевіряємо наголосом: левада, кишенья; [дж], [дз] на позначення однієї фонемі: дзвінок, джигіт; літера щ: шука, борщ; и після д, т, з, с, ц, р, ж, ч, ш, дж у словах іншомовного походження: директор, дизель, Америка; і після д, т, з, с, р (порушення правила «дев'ятки») в іншомовних власних назвах: Дідро [1; 11; 12; 13; 14; 15]. Підґрунтям для розрізнення слів, у яких однаковий фонемний склад, є морфологічний, семантичний, лексико-синтаксичний принципи. Семантичний принцип визначає правила написання великої літери в загальних назвах, що несуть позитивну мотивацію і є засобом виокремлення автором (Людина, Мати). Сюди також уналежнено назви свят, історичних подій, постів (Великдень, Різдво, Стрітєння) [1, с. 170]. Для розрізнення слів й однозвучних сполучень в українській мові використано лексико-синтаксичний принцип, що визначено такими критеріями: наявність пояснювального слова (по-п'яте – по п'яте березня); наголос (Нащо ти це робиш? – На що вона очікувала?); наявність чи відсутність перелічувальної інтонації (ішов-ішов – ішов, ішов). М. Кочерган вичленовує також ідеографічний (символічний), принцип, який ще називають диференційним написанням, що «опирається на смислові відмінності подібних написань» [4, с. 178]. До нього вчений уналежнює: 1) написання слів-паронімів (дипломат – дипломант); 2) закінчення для різних значень: (листопада – листопаду); 3) написання прийменників з іменником й омонімічного прислівника: (в гору – вгору); велика й мала літера у власних та загальних назвах: Мороз (прізвище) – мороз (природне явище); частки не з самостійними словами: (недруг – не друг); складні слова й словосполучення: (відвідати палату легкопоранених – у кімнаті лежало кілька легко поранених). Однак, притримуючись думки Н. Тоцької, уважаємо, що виокреслені принципи «породжені дією фонетичного, морфологічного й традиційного» [15, с. 161].

Український правопис є неоднорідним за своїм лінгвістичним характером, де знайшли вияв фонетичні, морфологічні, диференційні, історичні написання. Нам імпонує думка О. Пономаріва, що «у жодній мові орфографія не базується виключно на одному принципі, можна говорити лише про переважальний принцип, провідний» [14, с. 44], яким для української мови, як переконують дослідження,

є фонетико-морфологічний.

Формування орфографічної субкомпетентності відбувається відповідно до концентричного принципу й забезпечує: розуміння суспільної ролі орфографії й необхідність засвоєння її законів; ознайомлення з системою загальноприйнятих способів передачі звукової мови на письмі; оволодіння навичками писати слово з орфограмами, що не перевіряються; формування стійких орфографічних умінь і навичок; ознайомлення зі способами передачі звукової мови на письмі; забезпечення умінь користуватися орфографічним словником [5; 9].

Аналіз чинної програми, діючих підручників, методичних розвідок лінгводидактів із проблем формування орфографічної субкомпетентності дозволяє схарактеризувати основні орфографічні поняття, якими оперує вчитель та засвоює учень. Нам імпонує думка С. Омельчука, який репрезентує такі їхні групи: 1) поняття, що засвоюють учні: написання, орфограма, неорфограма, літерна орфограма, нелітерна орфограма, дефіс, написання разом, роздільне написання, риси при переносі, вид орфограми, орфограма, що перевіряється, орфограма, що не перевіряється, умова вибору орфограми, розпізнавальні ознаки орфограми, орфографічне правило, орфографічний словник; 2) поняття, на які спирається вчитель: принципи орфографії, тип орфограми, варіант орфограми, варіантна орфограма, безваріантна орфограма, актуальна орфограма, неактуальна орфограма, складна орфограма, легка орфограма, складний випадок у застосуванні правила. Усі поняття, як наголошує науковець, класифікуються на лінгвістичні та методичні [6, с. 150–151].

Зупинимося на аналізі окремих із них. У наукових студіюваннях «орфограма» – це написання слова, що вибирається із кількох можливих і ґрунтується на сформульованому й закріпленому в системі орфографії правилі [12, с. 84]; сумнівне написання, що вимагає застосування орфографічного правила (протилежне «неорфограма») [5, с. 217]; система загальноприйнятих правил, що визначають способи передачі мови в писемній формі [14, с. 43]; правильне (таке, що відповідає правилам або традиціям) написання, яке потрібно вибрати з ряду можливих [13, с. 105]. Орфографічна грамотність – складник загальної мовної культури, що формується у процесі засвоєння теоретичних засад орфографії, свідомого засвоєння правописних правил і виконання системи тренувальних вправ; орфографічна пильність – уміння знаходити в тексті, призначеному для запису чи вже написаному, орфограми, визначати їх типи; орфографічне правило регулює способи фіксації звуків і звукосполук, вживання знака м'якшення, апострофа, правопис слів іншомовного походження, написання слів разом і з дефісом та ін.; орфографічна навичка є складником навчальних навичок; в її основі – поетапне формування правописних умінь, що складаються з певних орфографічних дій, виконання яких забезпечується системою вправ, що використовуються залежно від змісту мовного матеріалу [3; 5; 9; 17].

Орфографічна грамотність є складником загальної мовної культури людини, результатом усвідомленого засвоєння орфографічного правила й здатністю швидко виявляти орфограми в тексті. Досягти високого рівня орфографічної грамотності можливо за умови розвитку орфографічних навичок у процесі виконання вправ. Науковці [2; 5; 18] до орфографічних вправ уналежують: вправи на артикулювання звуків; вправи для сприймання тексту на слух / зорово; списування ускладнене чи неускладнене; диктанти; вправи з розвитку мовлення (перекази; твори); запис вивченого напам'ять тексту; робота з орфографічним словником; орфографічний розбір. Виконання вправ повинно спиратися на врахуванні таких принципів: опора на звуко-буквений склад слова; опора на морфемний склад слова; зв'язок занять з орфографії з розвитком мовлення; опора на граматику [7, с. 178].

Лінгводидактичні засади формування орфографічної субкомпетентності продемонструємо в таблиці 1.

Таблиця 1

Лінгводидактичні основи формування орфографічної субкомпетентності

ОРФОГРАФІЯ не виділяється в окремий розділ, а вивчається в тісному взаємозв'язку з іншими розділами шкільного курсу української мови	
Завдання навчання орфографії	Забезпечити розуміння суспільної значимості орфографії та необхідність опанувати її основні закони; ознайомити учнів з основними орфографічними завданнями; навчити писати слово з орфограмами, що не перевіряються; сформувати сталі орфографічні уміння й навички ознайомити зі способами передачі звукової мови на письмі; забезпечити потребу й уміння користуватися орфографічним словником
Лінгводидактичні поняття	Орфограма (буквена, небуквена; варіантна, безваріантна); упізнавальні ознаки орфограми; орфографічна помилка; варіант орфографічної трудности; орфографічні навички; орфографічні вміння; орфографічна дія; орфографічне правило; орфографічна «пильність»
Типи орфограм	Орфограми – букви; орфограма – апостроф; орфограма – рисочка, або знак переносу; орфограма – дефіс; орфограми – пропуски; орфограми – контакти
Принципи навчання	Опора на звуко-буквений склад слова; опора на морфемний склад слова; зв'язок занять з орфографії з розвитком мовлення; опора на граматику
Види вправ	Вправи на артикулювання звуків; вправи для сприймання тексту на слух / зорово; списування (ускладнене чи неускладнене); запис вивченого напам'ять тексту; орфографічний розбір; робота з орфографічним словником; диктанти; перекази; твори

Висновки. Отже, формування орфографічної субкомпетентності учнів ґрунтується на глибокому засвоєнні теорії, доборі системи орфографічних вправ. У перспективі вбачаємо за необхідне розробити систему орфографічних вправ із використанням зразків прецедентних текстів.

Список використаних джерел:

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоєпія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2006. 368 с. (Альма-матер).
2. Горюшкіна О. Методи і прийоми навчання орфографії на уроках української мови: компетентнісний вимір. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>pdf
3. Караман С., Березовська-Савчук Н. Психологічні умови формування орфографічних умінь і навичок. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/>pdf
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підруч. 3-тє вид., стереотип. К.: ВЦ «Академія». 2014. 304 с.
5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підруч. для студ. філол. факульт. України / кол. авт. за ред. М. І. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2004. 400 с.
6. Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика: монографія. К.: Генеза, 2014. 368 с.
7. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посіб. для студ. пед. універ. та інстит. / кол. авт. за ред. М. І. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2011. 366 с.
8. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
9. Рускуліс Л. Методика навчання української мови у схемах, таблицях, рисунках та коментарях: навч. посіб. Миколаїв–Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2022. 202 с.
10. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / кол. авт. за ред. М. І. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2015. 320 с.
11. Спанатій Л. С. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. Фонологія. Орфоєпія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія: навч. посіб. Миколаїв: Ліон, 2015. 372 с.

12. Сучасна українська літературна мова: підр. / за ред. А. П. Грищенка. 2-ге вид. перероб. і допов. К.: Вища шк., 1997. 493 с.
13. Сучасна українська літературна мова: підр. / за ред. М. Я. Плющ. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Вища шк., 2000. 430 с.
14. Сучасна українська мова: підру. / О. Д. Пономарев, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін. К.: Либідь, 2008. 448 с.
15. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія: навчальний посібник для студентів філологічних факультетів. К.: «Вища школа», 1981. 183 с.
16. Хом'як І. Аналіз підходів до проблеми формування орфографічних навичок. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/825/1/Ivan.pdf>
17. Хом'як І. М. Зв'язок у вивченні орфографії зі структурними рівнями української мови: навч.-метод. посіб. Острого: Острозька академія, 2011. 124 с.
18. Хом'як І. Особистісно орієнтоване навчання орфографії в інтерферованому середовищі. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/download>

References:

1. Bondar, O. I., Karpenko, Yu. O., & Mykytyn-Druzhynets, M. L. (2006). *Suchasna ukrainska mova: Fonetyka. Fonolohiia. Orfoepiia. Hrafika. Orfohrafiiia. Leksykologhiia. Leksykohrafiiia* [Modern Ukrainian language: Phonetics. Phonology. Orthoepy. Graphics. Spelling. Lexicology. Lexicography]. Kyiv: VTs «Akademiia» [in Ukrainian].
2. Horoshkina, O. (2021). *Metody i pryiony navchannia orfohrafii na urokakh ukrainskoi movy: kompetentnisnyi vymir* [Methods and techniques of teaching spelling in Ukrainian language classes: competence dimension]. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/>. [in Ukrainian].
3. Karaman, S., & Berezovska-Savchuk, N. (2001). *Psykhologichni umovy formuvannia orfohrafichnykh umin i navychok* [Psychological conditions of formation of spelling abilities and skills]. Retrieved from <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/>. [in Ukrainian].
4. Kocherhan, M. P. (2014). *Vstup do movoznavstva* [Introduction to Linguistics]. Kyiv: VTs «Akademiia» [in Ukrainian].
5. Pentyliuk, M. I. (Ed.). (2004). *Metodyka navchannia ukrainskoi movy v serednikh osvitnikh zakladakh* [Methods of Ukrainian language teaching in secondary educational institutions]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
6. Omelchuk, S. (2014). *Navchannia morfologii ukrainskoi movy na zasadakh doslidnytskoho pidkhodu: teoriia i praktyka* [Teaching the morphology of the Ukrainian language on the basis of a research approach: theory and practice]. Kyiv: Heneza [in Ukrainian].
7. Pentyliuk, M. (Ed.). (2011). *Praktykum z metodyky navchannia ukrainskoi movy v zahalnoosvitnikh zakladakh: modulnyi kurs* [Workshop on methods of teaching the Ukrainian language in secondary schools: modular course]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
8. Ruskulis, L. (2018). *Metodychna systema formuvannia linhvistychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy u protsesi vyochnennia movoznavchykh dystsyplin* [Methodical system of formation of linguistic competence of future teachers of the Ukrainian language in the process of studying linguistic disciplines]. Mykolaiv: FOP Shvets V. M. [in Ukrainian].
9. Ruskulis, L. (2022). *Metodyka navchannia ukrainskoi movy u skhemakh, tablytsiakh, rysunkakh ta komentariakh* [Methods of teaching the Ukrainian language in diagrams, tables, drawings and comments]. Mykolaiv – Odesa: Vydavnytstvo TOV «Leradruk» [in Ukrainian].
10. Pentyliuk, M. (Ed.). (2015). *Slovyk-dovidnyk z ukrainskoi linhvodydaktyky* [Dictionary-handbook of Ukrainian linguistic didactics]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
11. Spanatii, L. S. (2015). *Suchasna ukrainska literaturna mova. Vstup. Fonetyka. Fonolohiia. Orfoepiia. Hrafika. Orfohrafiiia. Leksykologhiia. Frazeologhiia. Leksykohrafiiia* [Modern Ukrainian literary language. Introduction. Phonetics. Phonology. Orthoepy. Graphics. Spelling. Lexicology. Phraseology. Lexicography]. Mykolaiv: Ilion [in Ukrainian].
12. Hryshchenka, A. P. (Ed.). (1997). *Suchasna ukrainska literaturna mova* [Modern Ukrainian literary language]. Kyiv: Vyshcha shk. [in Ukrainian].
13. Pliushch, M. Ya. (Ed.). (2000). *Suchasna ukrainska literaturna mova* [Modern Ukrainian literary language]. Kyiv: Vyshcha shk. [in Ukrainian].
14. Ponomarev, O. D., Rizun, V. V., & Shevchenko, L. Yu. (Ed.). (2008). *Suchasna ukrainska mova* [Modern Ukrainian language]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
15. Totska, N. I. (1981). *Suchasna ukrainska literaturna mova. Fonetyka, orfoepiia, hrafika, orfohrafiiia* [Modern Ukrainian literary language. Phonetics, phonology, orthoepy, graphics, spelling]. Kyiv: «Vyshcha shkola» [in Ukrainian].

16. Khomiak, I. (2010). Analiz pidkhodiv do problemy formuvannya orfohrafichnykh navychok [Analysis of approaches to the problem of formation of spelling skills]. Retrieved from <https://eprints.oa.edu.ua/825/1/Ivan.pdf> [in Ukrainian].
17. Khomiak, I. M. (2011). Zviazok u vuvchenni orfohrafii zi strukturnymy rivniamy ukraïnskoi movy [Connection in the study of spelling with the structural levels of the Ukrainian language]. Ostroh: Ostrozka akademiia [in Ukrainian].
18. Khomiak, I. (2018). Osobystisno oriïentovane navchannia orfohrafii v interferovanomu seredovyshchi [Self-oriented education of orthography in the interfered environment]. Retrieved from <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/download> [in Ukrainian].

Ruskulis L. V.,

orcid.org/0000-0003-2293-5715

ORTHOGRAPHIC SUB-COMPETENCE AS A COMPONENT OF PUPILS' SPELLING COMPETENCE

The article emphasises the importance of forming a highly cultured language personality of a modern pupil who has mastered the Ukrainian language school course at a high level and has developed language and speech competence. The main role of spelling competence is clarified, which is defined as the level of mastery of spelling rules and their implementation in the practical plane. It is highlighted that its formation is carried out in accordance with the concentric principle, which involves: mastering orthographic norms and rules, their application in written communication, the ability to shape oral speech intonation based on perfect knowledge of the rules for using punctuation marks. It is determined that the components of punctuation competence are orthographic and punctuation sub-competence. The orthogram is analyzed as a basic concept of orthographic sub-competence. Such principles of orthography as phonemic, morphological and traditional (historical) are considered in the article. The main orthographic concepts are characterized: a) concepts learned by students; b) concepts on which the teacher relies and terms (orthogram, orthographic literacy, orthographic vigilance, orthographic rule and orthographic skill). It is stated that the main methodical principles of teaching orthography are: reliance on the sound-letter composition of the word; reliance on the morpheme composition of the word; connection of spelling classes with the development of speech; reliance on grammar. Attention is paid to the main types of orthographic exercises (exercises on the articulation of sounds; exercises for perceiving the text aurally/visually; exercises on complicated or uncomplicated writing down; dictations; exercises on the speech development (retellings; works); writing down a memorized text; working with an orthographic dictionary; orthographic parsing and types of dictation, with the help of which pupils' orthographic sub-competence is formed in Ukrainian language lessons.

Key words: spelling competence, orthographic sub-competence, orthogram, orthographic principles, orthographic concepts and terms; orthographic exercises.

Дата надходження статті: 14.12.2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Солодка А. К.